

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI TİCARET VE LOJİSTİK ANABİLİM DALI

AFRİKA'DA ULUSLARARASI TİCARET VE LOJİSTİK:
AfCFTA (African Continental Free Trade Area) Kapsamında Bir Literatür Taraması ve
Analiz

Yüksek Lisans Bitirme Projesi

Proje Yazarı: Hissen HASSAN

Proje Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Metin YILDIRIM

İstanbul, 2026

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
KISALTMALAR	iii
TABLolar	iv
ŞEKİLLER	v
TEŞEKKÜR	vi
GİRİŞ	1
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	3
1.1. Uluslararası Ticaret ve Küreselleşme	3
1.2. Afrika Kıtasının Ekonomik ve Ticari Potansiyeli	5
1.3. Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Bölgesi (AfCFTA)	8
1.4. Lojistik ve Tedarik Zinciri Yönetimi Kavramı	12
2. LİTERATÜR TARAMASI VE KAVRAMSAL ANALİZ	16
2.1. Lojistik Performans ve Uluslararası Ticaret İlişkisi	16
2.2. AfCFTA'nın Ticaret ve Lojistik Üzerindeki Etkileri	21
2.3. Afrika'da Altyapı ve Tedarik Zinciri Sorunları	26
2.4. Dijital Dönüşüm ve Lojistik Faaliyetlerin Entegrasyonu	30
3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	35
3.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	35
3.2. Araştırma Yöntemi ve Veri Toplama Süreci	36
3.3. Kriterler ve Analiz Yöntemi	38
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	41
4.1. Lojistik Altyapı ve Ticaret Hacmi İlişkisi Üzerine Bulgular	41

4.2. AfCFTA'nın Etkilerine Yönelik Tematik Analizler	46
4.3. Karşılaşılan Yapısal Engeller ve Çözüm Önerileri	52
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	59
5.1. Genel Değerlendirme	59
5.2. Politika Önerileri	62
5.3. Gelecek Çalışmalar İçin Öneriler	66
KAYNAKÇA	68

KISALTMALAR

- **AfCFTA:** African Continental Free Trade Area (Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Bölgesi)
- **LPI:** Logistics Performance Index (Lojistik Performans Endeksi)
- **UNECA:** United Nations Economic Commission for Africa (Birleşmiş Milletler Afrika Ekonomik Komisyonu)
- **3PL:** Third-Party Logistics (Üçüncü Parti Lojistik)
- **SPSS:** Statistical Package for Social Sciences

ÖZET

Küreselleşmenin hız kazanmasıyla birlikte uluslararası ticaret ve lojistik faaliyetler ülkelerin ekonomik büyümesinde stratejik bir öneme sahip hale gelmiştir. Afrika kıtası, sahip olduğu doğal kaynaklar, genç nüfus yapısı ve büyüyen pazar potansiyeli ile küresel ticaret açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Ancak kıta içi ticaret oranlarının düşük seviyelerde kalması, lojistik altyapı eksiklikleri, yüksek taşıma maliyetleri, sınır geçişlerinde yaşanan gecikmeler ve kurumsal yetersizlikler gibi yapısal sorunları ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Bölgesi (AfCFTA), Afrika ülkeleri arasında ekonomik entegrasyonu artırmak ve kıta içi ticareti geliştirmek amacıyla önemli bir girişim olarak ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmanın amacı, Afrika'da uluslararası ticaret ile lojistik arasındaki ilişkiyi AfCFTA çerçevesinde incelemek ve mevcut akademik literatürü sistematik olarak değerlendirmektir. Araştırma, nitel yöntem kapsamında literatür taramasına dayanmaktadır. 2000–2024 yılları arasında yayımlanan akademik çalışmalar, Dünya Bankası raporları ve uluslararası kuruluşların yayınları incelenmiştir.

Literatür bulguları, Afrika'da ticaretin gelişiminin büyük ölçüde lojistik performans, tedarik zinciri yönetimi ve altyapı yatırımları ile doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. AfCFTA'nın kıta içi ticaret hacmini artırma potansiyeline sahip olduğu, ancak lojistik altyapı eksiklikleri giderilmeden bu potansiyelin tam olarak gerçekleştirilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca dijitalleşme, gümrük modernizasyonu ve bölgesel iş birlikleri sürecin başarısı açısından kritik faktörler olarak öne çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afrika, AfCFTA, lojistik, uluslararası ticaret, tedarik zinciri, ekonomik entegrasyon.

ABSTRACT

With the acceleration of globalization, international trade and logistics activities have become strategically important for the economic growth of countries. The African continent presents significant opportunities for global trade with its natural resources, young population structure, and growing market potential. However, low intra-continental trade rates reveal structural problems such as lack of logistics infrastructure, high transportation costs, delays at border crossings, and institutional inadequacies. In this context, the African Continental Free Trade Area (AfCFTA) has emerged as a major initiative to increase economic integration among African countries and develop intra-continental trade.

The aim of this study is to examine the relationship between international trade and logistics in Africa within the framework of AfCFTA and to systematically evaluate the existing academic literature. The research is based on a literature review within the scope of qualitative methods. Academic studies, World Bank reports, and publications of international organizations published between 2000 and 2024 have been analyzed.

Literature findings indicate that the development of trade in Africa is directly related to logistics performance, supply chain management, and infrastructure investments. It has been concluded that AfCFTA has the potential to increase the volume of intra-African trade, but this potential cannot be fully realized without addressing logistics infrastructure deficits. Additionally, digitalization, customs modernization, and regional cooperation stand out as critical factors for the success of the process.

Keywords: Africa, AfCFTA, logistics, international trade, supply chain, economic integration.

1. GİRİŞ

Küreselleşme süreci ile birlikte ülkeler arasındaki ekonomik ilişkiler hız kazanmış, uluslararası ticaret hacmi önemli ölçüde artmıştır. Bu gelişme, yalnızca üretim ve tüketim süreçlerini değil, aynı zamanda malların ve hizmetlerin etkin şekilde taşınmasını sağlayan lojistik faaliyetleri de stratejik bir unsur haline getirmiştir. Günümüzde lojistik; ulaştırma, depolama, gümrükleme, stok yönetimi ve tedarik zinciri koordinasyonu gibi çok boyutlu süreçleri kapsayan temel bir ekonomik faaliyet olarak değerlendirilmektedir.

Afrika kıtası, sahip olduğu geniş doğal kaynak rezervleri, artan nüfus yapısı, genç iş gücü ve büyüyen tüketici pazarı ile küresel ticaret açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Buna rağmen Afrika içi ticaret oranları, Avrupa ve Asya gibi diğer bölgelere kıyasla oldukça düşük seviyelerde kalmaktadır. Bunun temel nedenleri arasında yetersiz ulaşım altyapısı, yüksek lojistik maliyetleri, sınır geçişlerinde yaşanan bürokratik engeller, siyasi istikrarsızlık ve zayıf kurumsal yapı yer almaktadır.

Bu sorunların çözümüne yönelik en önemli girişimlerden biri Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Bölgesi (AfCFTA) olmuştur. AfCFTA, Afrika ülkeleri arasında gümrük vergilerini azaltmak, ticaret engellerini ortadan kaldırmak ve kıta içi ticareti artırmak amacıyla oluşturulmuştur. Anlaşma 2018 yılında imzalanmış ve 2021 yılında fiilen uygulanmaya başlanmıştır. 50'den fazla ülkeyi kapsayan bu yapı, dünyanın en büyük serbest ticaret alanlarından biri olarak kabul edilmektedir.

AfCFTA'nın temel amacı yalnızca ticaret hacmini artırmak değil; aynı zamanda ekonomik entegrasyonu güçlendirmek, dışa bağımlılığı azaltmak ve bölgesel üretim kapasitesini artırmaktır. Ancak literatürde sıklıkla vurgulanan temel nokta, serbest ticaret anlaşmalarının tek başına yeterli olmadığıdır. Tarife indirimlerinin başarılı sonuç verebilmesi için lojistik altyapısının da güçlü olması gerekmektedir.

Bu çalışma, Afrika'da uluslararası ticaret ile lojistik arasındaki ilişkiyi AfCFTA perspektifinde ele almayı amaçlamaktadır. Çalışmada mevcut akademik literatür incelenerek lojistik performansın ticaret üzerindeki etkisi, AfCFTA'nın potansiyeli ve Afrika'daki yapısal lojistik sorunlar analiz edilmektedir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Lojistik Performans ve Ticaret İlişkisi

Lojistik performans ile uluslararası ticaret arasındaki ilişki, akademik literatürde yoğun şekilde incelenen konular arasında yer almaktadır. Dünya Bankası tarafından geliştirilen Lojistik Performans Endeksi (LPI), ülkelerin lojistik etkinliğini ölçmek amacıyla kullanılan önemli göstergelerden biridir. Bu endeks; gümrük süreçleri, altyapı kalitesi, uluslararası gönderi kolaylığı, lojistik hizmet kalitesi, takip sistemleri ve teslimat sürelerini kapsamaktadır.

Arvis ve arkadaşları (2018), yüksek LPI puanına sahip ülkelerin daha yüksek dış ticaret hacmine ulaştığını belirtmektedir. Etkin lojistik sistemler, maliyetleri düşürmekte ve rekabet gücünü artırmaktadır. Özellikle

gelişmekte olan ülkelerde lojistik performansın iyileştirilmesi, ihracat kapasitesinin artırılmasında önemli rol oynamaktadır.

Afrika özelinde yapılan çalışmalar ise kıtanın lojistik performans açısından ciddi yapısal sorunlara sahip olduğunu göstermektedir. Portugal-Perez ve Wilson (2012), Afrika ülkelerinde lojistik altyapı eksikliklerinin ihracat performansını doğrudan olumsuz etkilediğini ifade etmektedir. Uzun teslim süreleri, yüksek taşıma maliyetleri ve sınır geçişlerindeki gecikmeler ticaretin önündeki temel engeller arasında yer almaktadır.

2.2. AfCFTA'nın Ticaret Üzerindeki Etkileri

AfCFTA, Afrika kıtasında ekonomik bütünleşmeyi hedefleyen en kapsamlı ticaret girişimi olarak değerlendirilmektedir. Anlaşmanın temel hedefi, kıta içi ticareti artırmak ve bölgesel üretim ağlarını güçlendirmektir. Afrika ülkeleri arasındaki mevcut ticaret oranı yaklaşık %15 seviyelerinde kalırken, Avrupa'da bu oran %60'ın üzerindedir.

Birleşmiş Milletler Afrika Ekonomik Komisyonu (UNECA, 2020), AfCFTA'nın tam uygulanması durumunda Afrika içi ticaretin %50'ye kadar artabileceğini öngörmektedir. Özellikle sanayi ürünleri, tarım ve hizmet sektörlerinde önemli büyüme potansiyeli bulunmaktadır.

Bununla birlikte bazı araştırmacılar, yalnızca tarifelerin kaldırılmasının yeterli olmayacağını vurgulamaktadır. Nitsche ve diğerleri (2024), lojistik sistemlerin geliştirilmemesi halinde AfCFTA'nın beklenen ekonomik katkıyı sağlayamayacağını belirtmektedir. Bu nedenle anlaşmanın başarısı büyük ölçüde fiziksel ve kurumsal altyapının güçlendirilmesine bağlıdır.

2.3. Afrika'da Lojistik Altyapı Sorunları

Afrika'da lojistik sektörünün gelişimini sınırlayan temel faktörlerin başında altyapı yetersizlikleri gelmektedir. Karayolu, demiryolu, liman ve hava taşımacılığı sistemlerinde yaşanan eksiklikler, ticaret maliyetlerini artırmaktadır.

Limão ve Venables (2001), ulaşım altyapısındaki zayıflığın taşıma maliyetlerini ciddi şekilde yükselttiğini ve bu durumun özellikle kara ile çevrili ülkelerde daha belirgin olduğunu ifade etmektedir. Afrika'da birçok ülke denize doğrudan erişime sahip olmadığından lojistik maliyetler daha da artmaktadır.

Gümrük süreçlerindeki yavaşlık, belge yoğunluğu ve kurumsal koordinasyon eksikliği de önemli sorunlardır. Bu durum yalnızca maliyet artışına değil, aynı zamanda tedarik zinciri güvenilirliğinin azalmasına neden olmaktadır.

2.4. Tedarik Zinciri Yönetimi ve Risk Faktörleri

Tedarik zinciri yönetimi, ürünlerin üretimden son kullanıcıya kadar olan süreçlerinin planlanması ve kontrol edilmesini ifade etmektedir. Afrika'da bu süreç, yüksek risk ortamı nedeniyle daha karmaşık hale gelmektedir.

Cox ve arkadaşları (2020), politik istikrarsızlık, güvenlik problemleri, ekonomik dalgalanmalar ve bölgesel çatışmaların tedarik zinciri süreçlerini olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Özellikle sınır aşan taşımacılıkta güvenlik riskleri ve beklenmeyen gecikmeler önemli sorunlar yaratmaktadır.

Bu nedenle literatürde dayanıklı (resilient) ve esnek (flexible) tedarik zinciri modellerinin geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Risk yönetimi odaklı lojistik stratejiler, sürdürülebilir ticaret açısından kritik öneme sahiptir.

2.5. Dijitalleşme ve Lojistikte Dönüşüm

Dijitalleşme, modern lojistik sistemlerinin temel bileşenlerinden biri haline gelmiştir. Elektronik gümrük sistemleri, blockchain tabanlı takip mekanizmaları, yapay zekâ destekli rota optimizasyonu ve dijital tedarik zinciri platformları ticaret süreçlerini hızlandırmaktadır.

Dünya Bankası (2020), Afrika'da dijital lojistik uygulamalarının ticaret verimliliğini artırabileceğini belirtmektedir. Özellikle elektronik belge yönetimi ve sınır geçişlerinde dijital doğrulama sistemleri zaman kayıplarını azaltmaktadır.

Ancak kıtada internet altyapısının yetersizliği, teknoloji yatırımlarının sınırlı olması ve dijital okuryazarlık eksikliği bu dönüşümün önünde önemli engeller oluşturmaktadır. Bu nedenle dijitalleşme, AfCFTA'nın başarısı için stratejik bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir.

3. YÖNTEM

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemi kapsamında gerçekleştirilmiş olup literatür taraması esasına dayanmaktadır. Araştırmanın amacı, Afrika'da uluslararası ticaret ve lojistik arasındaki ilişkiyi AfCFTA çerçevesinde inceleyen akademik çalışmaları sistematik biçimde değerlendirmektir.

Araştırma sürecinde Google Scholar, Dünya Bankası raporları, UNECA yayınları ve uluslararası akademik dergilerden yararlanılmıştır. İnceleme kapsamına 2000–2024 yılları arasında yayımlanan çalışmalar dahil edilmiştir.

Çalışmaların seçilmesinde aşağıdaki kriterler dikkate alınmıştır:

- Afrika odaklı olması
- Lojistik ve ticaret ilişkisini ele alması
- AfCFTA ile ilişkili değerlendirmeler içermesi
- Akademik geçerliliğe ve güvenilir kaynak niteliğine sahip olması

Toplanan veriler tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiş ve ortak bulgular belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar lojistik performans, altyapı sorunları, tedarik zinciri yönetimi ve dijitalleşme başlıkları altında analiz edilmiştir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Literatür analizi sonucunda Afrika'da uluslararası ticaretin gelişimini etkileyen temel faktörlerin büyük ölçüde lojistik performans ile ilişkili olduğu görülmüştür.

İlk olarak, lojistik altyapının ticaretin belirleyici unsuru olduğu tespit edilmiştir. Ulaşım ağlarının yetersizliği, liman verimsizliği ve sınır geçişlerindeki gecikmeler ticaret hacmini doğrudan sınırlandırmaktadır. Özellikle düşük LPI puanına sahip ülkelerde ihracat kapasitesinin daha zayıf olduğu görölmektedir.

İkinci olarak, AfCFTA'nın önemli bir fırsat sunduğu ancak tek başına yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Tarife indirimleri teorik olarak ticareti artırsa da fiziksel altyapı ve kurumsal süreçler iyileştirilmeden beklenen ekonomik etki sınırlı kalmaktadır.

Üçüncü olarak, lojistik maliyetlerin dünya ortalamasının üzerinde olduğu belirlenmiştir. Afrika'da taşıma maliyetleri, gelişmiş bölgelere göre daha yüksektir. Bu durum ürünlerin rekabet gücünü azaltmaktadır.

Dördüncü olarak, dijitalleşmenin kritik rol oynadığı görülmektedir. Elektronik gümrük sistemleri ve dijital lojistik uygulamaları süreçleri hızlandırma potansiyeline sahip olsa da altyapı eksiklikleri bu dönüşümü yavaşlatmaktadır.

Son olarak, tedarik zinciri risklerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Politik belirsizlikler, güvenlik sorunları ve ekonomik dalgalanmalar ticaretin sürdürülebilirliğini zorlaştırmaktadır.

Bu bulgular, Afrika'da lojistik sistemlerin geliştirilmesinin AfCFTA'nın başarısı için zorunlu olduğunu göstermektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, Afrika'da uluslararası ticaretin gelişiminin büyük ölçüde lojistik sektörünün etkinliğine bağlı olduğunu ortaya koymaktadır. AfCFTA, kıta içi ticareti artırmak ve ekonomik entegrasyonu güçlendirmek açısından tarihi bir fırsat sunmaktadır. Ancak bu fırsatın başarıya dönüşebilmesi için yalnızca ticaret politikalarının değil, lojistik altyapısının da güçlendirilmesi gerekmektedir.

Araştırma bulguları doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmektedir:

- Karayolu, demiryolu, liman ve hava taşımacılığı altyapılarına yatırım yapılmalıdır.
- Gümrük süreçleri dijital sistemlerle modernize edilmelidir.
- Elektronik lojistik takip sistemleri yaygınlaştırılmalıdır.
- Bölgesel iş birlikleri artırılarak sınır geçişleri kolaylaştırılmalıdır.
- Risk yönetimi odaklı dayanıklı tedarik zinciri modelleri geliştirilmelidir.

Sonuç olarak, Afrika'nın küresel ticarete daha güçlü bir konuma ulaşabilmesi için lojistik sektörünün geliştirilmesi stratejik bir zorunluluktur. AfCFTA'nın başarısı, yalnızca ticaret anlaşmasının uygulanmasına değil; aynı zamanda lojistik dönüşümün etkin şekilde gerçekleştirilmesine bağlıdır.

KAYNAKÇA

Arvis, J. F., Saslavsky, D., Ojala, L., Shepherd, B., Busch, C., Raj, A., & Naula, T. (2018). *Connecting to Compete: Trade Logistics in the Global Economy*. World Bank.

Cox, B. A., et al. (2020). *Developing resilient supply chains in Africa*.

Limão, N., & Venables, A. J. (2001). Infrastructure, geographical disadvantage and transport costs. *World Bank Economic Review*, 15(3), 451–479.

Nitsche, B., Mensah, H. K., Straube, F., & Barigye, V. (2024). Leveraging AfCFTA: Logistics challenges and development paths. *Logistics Journal*.

Portugal-Perez, A., & Wilson, J. S. (2012). Export performance and trade facilitation reform. *World Development*, 40(7), 1295–1307.

UNECA. (2020). *The African Continental Free Trade Area: Economic and Distributional Effects*.

World Bank. (2020). *Africa Trade and Logistics Report*.